

Erdőművelési Napok Szegeden

Az Országos Erdészeti Egyesület Erdőművelési Szakosztálya a Szegedi Csoport közreműködésével a Délalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság területén tartotta az elmúlt évben egyik ülését. A megbeszélés fő témája volt: a fűz- és nyárfatermesztés helyzete, s fejlesztésének lehetőségei.

A tanácskozás első napján — szept. 17-én — az MTESZ impozáns, új székházában számos előadás hangzott el. A következő napon a résztvevők megtekintették a Falemezgyárban a nyárfa-feldolgozást és az üzemlátogatás után a Tisza—Maros hullámtéri nyárállományokat nézték meg.

Dr. Solymos Rezső, a Szakosztály vezetője, megnyitójában emlékeztetett arra, hogy 15 évvel ezelőtt az OEE szegedi vándorgyűlésén kiemelt szerepe volt a nyárfatermesztés fejlesztésének. A Gazdaság ma már véghasználja azokat a nyárállományokat, amelyeket a vándorgyűlés résztvevőinek bemutatnak. Az erdőművelési napok célja az elért eredmények értékelése, a fejlesztés irányának megvitatása.

Schmal Ferenc igazgató rövid áttekintést adott a Délalföldi EFAG-ról. Eszerint a kezelésében levő összes erdő 25 ezer hektárjából. 23 ezer fatermesztésre kijelölt, 2 ezer hektár pedig környezetvédelmi és egyéb rendeltetésű. Működési területe Magyarország erdőben legszegényebb területe, s itt a közeljövőben jelentős erdőtelepítési feladatok várhatók. Az erdők élőfatömege közel 2 millió m³, folyónövedéke 120 ezer m³. Az ipari tevékenység jelentős, feldolgozásra kerül évente kb. 100 ezer m³ s ebből 15 ezer m³ a nyár. Főbb termékek: 5 millió m² furnér, 6 ezer m³ bútortalap, 5 ezer m³ enyvezett lemez, 43 ezer m³ fűrészáru.

Király László, az AEMI osztályvezetője a nyárállományok felvételének gépi feldolgozását ismertette. A feldolgozás főbb, számszerű eredményeit „Az Erdő” közölte. Ezeknek az adatoknak a levezetése széles körű metodikai vizsgálatokat igényelt. A munkában az ERTI jelentős részt vállalt. A külső adatfelvételeket, az elektronikus adatfeldolgozást összhangba hozták a végső célkitűzésnek megfelelő adatsorok elérésével. A kialakított szimulációs program lehetővé tette az egyes állományokban folyó erdősítési és nevelési munkák megtervezését, beleértve a kitermelhető fatömeget és az újraerdősítés időpontját is. A módszer, valamint a felvételek megbízhatósága nem kifogástalan, azonban jelentős előrehaladásnak tekinthető.

Dr. Tompa Károly egyetemi docens a nyár- és fűznesemítés problémájával foglalkozott. A nemesítés gyakorlati eredményeit és gondjait négy csoportba foglalta:

- a fanemen belüli, korszerű fajták termesztése,
- a hazai és külföldi nemesítés jobb kapcsolatának kialakítása,
- nemesítő szakemberek utánpótlásának megoldása,
- az elismert fajták fenntartása.

Palotás Ferenc, az ERTI sóvári Kísérleti Állomás igazgatója a nyárállományok ültetési hálózataival foglalkozott. Javaslatra szerint a méhsejt szerkezetnek megfelelő hálózatban legcélszerűbb a nyárakat nevelni. Az ültetési hálózatot úgy kell megválasztani, hogy a nevelővágás folyamán hatszög kötés alakuljon ki. Ezzel a megoldással a növétér jobban kihasználható. Ugyanekkora alapterületen nagyobb asszimilációs felület nyerhető, ami nagyobb fatömeg-terméket jelent. Így véghasználatkor 40 db törzssel több van egy hektáron, mint a négyzetes hálózatban történt ültetés esetén. Közepes, vagy annál jobb termőhelyen nagyon jelentős fatömegtöbbletet lehet így nyerni.

Dr. Káldy József rektorhelyettes, tanszékvezető egyetemi tanár kiemelte, hogy az egyes műveletek gépesítéséről át kell térnünk a munkafolyamatok gépesítésére, minőségi ugrásként termelési rendszerek bevezetését és alkalmazását kell szorgalmaznunk. A nyár- és füztermelés önkéntelenül kínálja a folyamatgépesítés kialakítására, ill. termelési rendszer kidolgozására a lehetőséget csemetetermeléstől a véghasználatig. A jelenleg alkalmazott, kisteljesítményű gépek helyett át kell térni a nagyobb teljesítményű, több műveletet végző gépek alkalmazására.

Tölgyesi Albert, a Délalföldi EFAG osztályvezetője a nyár- és füztermesztés erdővédelmi feladatával foglalkozott. Az állományok területi növekedésével ezek is mind jobban előtérbe kerülnek. A nyárák a termőhellyel szemben nagyon igényesek, ezért csak az optimális termőhelyen célszerű telepítésük. A betegségek jelentős része a nem megfelelő termőhelyre vezethető vissza. A károsítók két nagy csoportba sorolhatók: az abiotikus károsítók jelentkeznek először, s ezt általában követi a biotikus kártétel. Az abiotikus károkozók között meg kell említeni a hőhatásokat. A csemetekertben és az idősebb állományban egyaránt érzékeny kártételt okozhatnak. A hideg által okozott kéregleválás vagy fagyrepedés, a gombáknak és a rovaroknak, mint biotikus kártevőknek egyaránt kedvező körülményeket teremt. A fényhiány pusztuláshoz vezet, míg a hirtelen fényhatás következtében a fiatal csíra-csemete könnyen kivész, idősebb állományokban kéregaszás következhet be. A hullámtéri területeken előntés után a felázott talajon az állományokat a szél megdöntheti, elfekteti. A Gazdaság területén a jégzajlás is okozhat érzékeny károkat, ha a folyók a hullámtéri területet előntik. Ehhez hasonló a jégzúzás, ami akkor jön létre, ha a folyók a hullámtéri területet előntik, a víz befagy, közben a folyók vize lesüllyed és a leszakadó jég a csemetéket összezúzza. Ez esetben legcélszerűbb a fiatal csemetét töre vágni. A hullámtéren még a pangó víz szokott jelentős pusztulást eredményezni, főleg a fiatal állományokban. Mechanikai sérüléseket az időjárási tényezőknél kívül a vad okoz. Védekezés ellene csak a megfelelő vadállomány-szabályozással lehetséges. Az egyedi védekezés és a kerítés nagyon költséges.

Dr. Szodfridt Istvánnak, az ERTI Kecskeméti Kísérleti Állomás igazgatójának az előadása a nyár- és a füztermesztés helyzetével és fejlesztésével, valamint a termelési rendszerek problematikájával foglalkozott. Az elmúlt évek nyárgazdálkodásának fő jellemzőit a következőkben foglalta össze:

A nemesnyárák ártéri, hullámtéri területüket jelentős részben elveszítették, e helyett a nyártermesztés súlypontja áttolódott a mezőgazdaságilag rentábilisan nem művelhető területekre.

— A nagyarányú mennyiségi felfutás nem mindig párosul a minőségi követelmények teljesítésével.

— A nyárasokkal szembeni igények gyorsan változtak, hol a vékony, de nagy tömegű, hol az értékesebb választékokat tartottuk fontosnak.

— Hullámzó megítéléssel fogadtuk az elmúlt évtized legnagyobb hozamú fajtáját, az 'I 214' olasznyárt.

— A nyárfatermesztés gépesítésében jelentős előrehaladást értünk el, de több láncszem hiányzik a teljesen gépesített termelésből.

— Sikerült a csemetetermesztés szakszerű, korábbinál jobb megoldását kidolgozni és az ellenőrzési rendszert megteremteni.

A még fennálló hiányosságok a termelési rendszer megfelelő kidolgozásával szüntethetők meg. Hazainyár állományaink ártereken tartják területüket, homokon visszaszorulóban vannak. A folyamat megállítása érdekében meg kell oldani a fehér- és szürkenyárák termőhelyi igényének a megváltozott termőhelyi

adottságoknak megfelelő megállapítását, fel kell térképezni és rendszertanilag feldolgozni a fellelhető, fajon aluli egységeket, a jó minőségű egyedek szélesebb körű szelekcióját meg kell valósítani, a vegetatív szaporítás nagyüzemi módszereit meg kell keresni, végül a sarjzattalás megoldására megfelelő gépeket kell kialakítani és a technológiát kidolgozni. Füzgazdálkodásunk javítása érdekében tisztáznunk kell, milyen mértékben van szükségünk a jövőben fűzfára. Ennek függvényében az egész termesztésre kiterjedő gazdálkodási rendszert kell kidolgozni.

Dessewffy Imre MÉM osztályvezető-h. a nyárak és fűzek fájának feldolgozásáról és felhasználási lehetőségeiről tartott előadást. Hangsúlyozta, hogy nemzetközi és hazai síkon ma már mind többen ismerik fel, hogy az ipari hasznosítás technikai lehetőségei viszonylag gyorsan és rugalmasan tudnak alkalmazkodni a termőhelyi adottságok által erősen korlátozott lehetőségek között megtermelhető alapanyaghoz. A lényeges: bizonyos előretartással tudni azt, hogy mire lehet számítani. Ebből a szempontból nagy jelentőségű az 1973. évi teljes körű nyárfelmérés még akkor is, ha a végrehajtásban kisebb eltérések adódnak, illetve a tervezett választékösszetétel a gyakorlatban módosulni fog. Jelezte, hogy az ipari igény a nagyobb térfogatsúlyú nyárfajták iránt jelentkezne. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a következő időszakban éppen az olasznyárban történő mennyiségi felfutás ipari hasznosítása nem realizálható, mert az olasznyarat csak a természetes állapotban, szerkezeti anyagként (tartók) való felhasználásából kell egyértelműen kizárni. Ez, mennyiségét tekintve, viszonylag szűk területet jelent.

A továbbiakban sorra vette a felfutó nyártermelés iparifa választékainak konkrét hasznosítási és a gyártható termékek piaci értékesítési lehetőségeit (cellulózgyártás, lemezgyártás, gyufagyártás, farostlemez- és faforgácslap-gyártás, fűrészipari termékek előállítása fenyőhelyettesítési céllal). Felhívta a figyelmet, hogy átgondolt fejlesztési tevékenység megvalósításával a nyár esetében nyílna először lehetőség mind a vágástéri, mind a feldolgozási hulladékok teljes körű hasznosítására.

Polner Antal, a MÉM Szegedi Állami Erdőrendezőség főfelügyelője a nyár- és fűzfatermesztés gyakorlati gondjairól tartott előadást. Kiemelte többek között, hogy az olasznyárral elért kezdeti sikerek elterelték a szakemberek figyelmét más, értékes nyárfafajtákról. Az eddigieknél nagyobb életteret kell biztosítani a hazainyár fajtáknak. Gondoskodni kell a megfelelő mennyiségű hazainyár szaporítóanyagról. El kell érni, hogy a csemete előállítási költsége ne emelkedjen. A szép fejlődésű hazainyár-állományok véghasználata után, nem kell idegenkedni a sarjra történő felújítástól sem. Ez egyezik az olcsóbb újraerdősítési törekvással is.

A korábbi — sűrű hálózatú — nyárerdősítésekből az első nevelővágáskor kikerülő fatömeg méreténél fogva ipari célra jelenleg nem, vagy csak kismértékben alkalmas. Célszerű volna azt felforgácsolni, és mint ipari nyersanyagot felhasználni.

Felvetette a hullámterek üresen hagyott lefolyósvájának a problémáját is. Az ide vonatkozó rendelkezést tárcaközi szinten újra kellene tárgyalni és a korábbi döntést módosítani. A visszahagyott lefolyósvákon a természet újra erdőt hoz létre. A hullámterek legmagasabb térszintje az élőmeder melletti rész. Ezek kerülnek áradás esetén legkésőbb víz alá, és az ezeken levő középkorú állomány zavarja legkevésbé a víz lefolyását. A jelenleg lefolyósvákvént visszahagyott területek újraerdősítése népgazdasági érdek. Ezek a területeken zömében nyár-állományok hozhatók létre, amelyek nagy fatömeget adhatnak.

Vida László igazgatóhelyettes és egyben az OEE Helyi Csoportjának titkára ismertette, hogy a nyártermesztés gazdaságossága a jelenlegi szabályozórendszer körülményei között nyilvánvaló. A dél-alföldi fagazdálkodás elmúlt 25 évre szóló adatai bizonyítják, hogy mind a nemes-, mind pedig a hazai nyárok termesztése a legeredményesebb tevékenységei közé tartozik, ha megfelelő termőhelyre telepítik őket. A gazdaságosság az első öt termőhelyi osztályban vitán felüli. A Maros és a Tisza folyók hullámterében tenyésztő olasz-, óriás és korai nyáras állományok egyike-másika a létesítésüktől számított 23—25 év alatt olyan fatermést produkált, amelynek 1 ha-ra vetített értéke, levonva belőle a felmerült költségeket, meghaladja a 60—65 mFt-ot.

Az előadások elhangzása után Erdős László hozzászólásában ismertette az állami gazdaságok fűz- és nyártermeléssel kapcsolatos tevékenységét. Rámutatott az ültetési hálózat fontosságára, hiszen ez egyértelműen meghatározza az első nevelővágás végrehajtásának gazdaságosságát.

Megemlítette, hogy az állami gazdaságok által létrehozott nemesnyár-ültetvények most lépnek a gyéritési, illetve véghasználati korba, és ezen feladatok végrehajtásának gépi és személyi feltételét nem sikerült ez ideig megteremteni. Megállapította, hogy a feladat megoldása csak nagyteljesítményű, több műveltetet végző gépek alkalmazásával látszik lehetségesnek.

Az üzemlátogatás és külső bejárás után a nyártermesztéssel kapcsolatosan kialakították az OEE Erdőművelési Szakosztályának állásfoglalását. Ennek szövegét dr. Solymos Rezső vezetésével a résztvevők közösen fogalmazták meg:

Az OEE Erdőművelési Szakosztályának állásfoglalása

A nyár fajta- és klónválasztékok további bővítése szükséges, ezért a nyárnemesítés kutatásában a tárgyi és személyi feltételek koncentrálására kell törekedni, továbbá gyorsítani kell a nemesítési eredmények gyakorlati alkalmazását. A fajta- és klónbővítéssel kapcsolatban az anyatelepek felülvizsgálata és további fejlesztése szükséges.

A nyár- és fűzszaporítóanyag-termelés további koncentrálásával célszerű a termelési színvonal szükséges mértékű emelésére törekedni, ezen belül a szakmai ellenőrzés hatékonyságát az öntözés, csomagolás, szállítás szakszerűségét emelni, végül szükséges hűtőház mihamarabbi megvalósítása. A szaporítóanyag ellenőrzését a termelőüzemtől független szerv végezze.

A gazdálkodó szervek nyár- és fűzerdősítési anyag termelési kedvének fenntartása érdekében kívánatos a megnevelt, de el nem helyezhető csemeték és suhángok árának megtérítése az állami költségvetés terhére.

Szükséges a nyártermesztés fejlesztésére alkalmas területek növelése, részletes termőhely-vizsgálata. Az ártéri területek feltöltődése következtében előállott termőhelyi tényezők megváltozása, a vízügyi rendelkezések, továbbá a vadgazdálkodás érdekei a nemesnyárok termesztési lehetőségeit ezeken a klasszikus termőhelyeken ugyanis nagymértékben csökkentik.

Sok gondot okoz a nemesnyár-telepítési hálózat helyes kialakítása. A kutatási eredmények alapján ma már kellő biztonsággal lehet a hálózattal kapcsolatos eligazítást adni. Javasoljuk ezeknek országos ajánlásként való kiadását.

A termelési célkitűzések a nyártermesztés technológiáit és gazdaságosságát alapvetően befolyásolják. Ezért helyesnek tartanánk a nyárasokban kialakítható termelési célokat az eddigieknél konkrétan meghatározni.

Rendkívül sürgősnek tartjuk a megtermelhető faanyag minőségének javítása érdekében a nyésés fokozott előírását és az ahhoz szükséges szerszámok, eszközök, gépek mielőbbi beszerzését, valamint az anyagi ösztönzés megteremtését.

Az intenzív nyártermesztéshez tartozó, egyes műveletek (trágyázás, vegyszeres növényvédelem stb.) szakmai ajánlásaira a gyakorlatnak mielőbb szüksége van. Különös hangsúlyt kell a preventív védelemre fordítani. Az előfeltételeket ezek alapján kell megteremteni.

A közeljövőben a mezőgazdasági üzemek nyárállományából várható az elő- és véghasználati fakitermelés megnövekedése. Ezekre idejében fel kell készülni.

A hazai nyárák (fehér és szürke) indokolt felkarolása érdekében vizsgálni kell az alföldi vízrendezés következtében megváltozott termőhelyi viszonyokat. A meglévő hazai nyárányag genetikai feltérképezését ezzel kapcsolatban is szorgalmazni kell.

Az optimális termőhelyeken ültetvényszerűen telepített nyárasokban az ápolási és nevelési munkákat kizárólag az ültetvényszerű jellegnek megfelelően kell végezni.

Több figyelmet kell fordítani az éger telepítésének lehetőségeire a minőségi fatermesztés érdekében.

Célszerű szélesebb körben vizsgálni a különböző erdőművelési eljárásoknak a nyárák szöveti tulajdonságaira és használhatóságára gyakorolt hatásait.

Javasoljuk fűztermesztésünknek az eddigieknél intenzívebb fejlesztését.

Szükségesnek tartjuk a nyár- és fűztermelési-rendszerek mielőbbi kidolgozását és gyakorlatba vitelét.

Vida László

A fa az energiaválságban a címe annak a tanulmánynak, amely a francia információs közlönynek (Bulletin d'information — Office national des forêts) 1974. áprilisi számában jelent meg J. E. Deheeger-nek tollából.

A fa állig egy évszázaddal ezelőtt még a legfontosabb tüzelőanyag volt az iparban és a háztartásokban egyaránt. A Franciaországban oly nagy szerepet játszó sarjerdő és közeperdő üzem mód kialakulásában is ez volt a döntő. A mai helyzetben ismét sokak szemében kézenfekvőnek tűnő megoldásnak — a fa energiaforrásként való hasznosításának — a lehetőségét elemzi a szerző. Ezt természetesen Franciaország viszonylatában teszi, de megállapításai az ország határain kívül is sok tekintetben irányntutatók lehetnek.

A francia erdőkből évente 30 millió m³ fát termelnek ki, ez 2,5 m³/ha-nak felel meg. Ez az igen szerény fatermés legfeljebb 20%-kal növelhető, s így legfeljebb 9 millió ürméter tűzifa állhatna rendelkezésre. Egy ürm³ száraz tűzifa energiamennyisége megfelel 200 kg szénének, vagy 160 l kőolajnak. Így a kitermelhető tűzifa energiaforrásként a franciaországi kőszéntermelésnek kevesebb mint 4%-át, a háztartási folyékony tüzelőanyagfogyasztásnak csupán 3%-át, az összes kőolajtermék fogyasztásnak pedig 1,2%-át jelenthetné.

De kedvezőtlen a fára a különböző tüzelőanyagok fajlagos árainak összehasonlítása is. Párizskörnyéki, kistofgyasztói árakat véve alapul a szénnek egy kilókalóriája 0,184, az anthracit 0,247, a fűtőolaj 0,274 és az aprított tűzfáé 0,3 forintnak megfelelő összegű. A magas fajlagos áron kívül hátránya még a fának, hogy nagy a tárolóter igénye, nehezen oldható meg vele a tüzelés automatizálása. Ezért a fának tüzelő jelentősége legfeljebb a termelőhelyek közvetlen közelében növelhető, mivel itt kisebb a szállítási költség és a tárolás is könnyebben megoldható.

Míndezek arra mutatnak, hogy a fa mint energiaforrás csak jelentéktelen szerepet játszhat. Annál nagyobb lehet azonban a jelentősége az energiagazdálkodásban mint nyersanyag. A fa bizonyos esetekben alkalmas nagy energiaigényű (pl. alumínium, cement), vagy éppen kőolaj alapanyagú cikkek (pl. műanyag) helyettesítésére. Ez a faanyagbázisra épülő feldolgozó ipar erőteljesebb fejlesztésére ösztönöz.

Magyarországon a tüzelőanyagok fajlagos árai eltérnek a franciaországiaktól. Még legközelebb áll a fűtőolaj 0,253 forinttal, legtávolabb a szén és a tűzifa 0,101, illetve 0,172 forinttal. Így a tűzifa még bizonyos mértékben energiaforrásként is szóba jöhet, háztartási alkalmazása még célszerűen fokozható. De nálunk is eredményesebb útnak bizonyul a nagy energiaigényű, vagy kőolaj alapanyagú cikkeknek felvetett helyettesítése. Részben ezt célozza az elsődleges faiparnak országosan folyó rekonstrukciója.

(Ref.: dr. Tóth B.)